

2015-09-30

Handläggare: Åke Nilsson

S2009/1816/FSTRegeringen
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över *Översyn av lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. (Rapport 2014:38)*

Inledning

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, har via Handikappförbunden inbjudits att lämna synpunkter på ovan nämnda översynsrapport. Med anledning härav vill RSMH framföra följande.

RSMH som bildades 1967 har som organisation byggts upp av människor med egna erfarenheter av funktionsnedsättning samt psykiska och sociala problem. Riksförbundet verkar på föreningsdemokratisk grund och är en del av Handikappförbunden samt aktiv inom Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH).

RSMH är religiöst och partipolitiskt neutralt, men vill aktivt motverka utanförskap och diskriminering. Vi har därför under de senaste fem åren särskilt försökt lyfta frågan om tillgänglighet, hjälpmedel och praktiska anpassningar för den grupp vi representerar.

Inom traditionell psykiatrisk vård är ju symtom, diagnos, behandling och i bästa fall psykoterapi etablerade begrepp i arbetet för att hjälpa människor med svåra psykiska tillstånd. Betydligt senare har behovet för gruppen av boendestöd och sysselsättning uppmärksamats. Ett mer konstruktivt fokus på de hinder i vardagen (som kommer sig av funktionsnedsättningen och som svåra psykiska tillstånd oftast leder till) har nu också så sakteliga börjat växa fram.

Synpunkter

En svaghet i rapporten är ur RSMH:s synvinkel att den inte tydligare adresserar frågan om behov hos människor med kognitiva funktionsnedsättningar på grund av psykisk ohälsa. Men, med risk för att tjata vill vi ändå lyfta ett antal viktiga aspekter när det gäller psykiska funktionsnedsättningar och de hinder de kan ställa i männi-

skors väg likväl som det faktum att ett effektivt hjälpmedel eller stöd/anpassning inte alltid behöver vara dyrt eller exklusivt.

Om en människa med psykiska funktionshinder inte går upp ur sängen på hela dagen, inte lagar mat, sköter sin hygien eller betalar hyran i tid kan det bero på en funktionskada som hindrar personen att utföra dessa till synes mycket enkla vardagsrutiner. Funktionshindret är osynligt för omgivningen, vi möter en människa som ser, hör, kan tala och röra sig men som inte alltid har förmåga att använda sin syn, hörsel, tal och rörelseförmåga på ett adekvat sätt.

Vanliga funktionshinder är kognitiva funktionsstörningar (tankeprocessstörningar). Personen vill men kan inte och kan därför uppfattas som slö, lat och ointresserad men så är inte fallet - orsaken är att hjärnan inte klarar att samordna alla signaler. Kognitiva funktioner är de processer som sker i hjärnan då vi tar emot, bearbetar och förmedlar information - förmågan att känna, tänka och lära. Kognitiva funktionsnedsättningar gör att man bland annat kan ha svårt att minnas, planera, lösa problem, ha svårt med tidsuppfattningen, att hitta - ute och inne, ordförståelse och abstrakt tänkande.

En person med psykiska funktionshinder har ibland flera kognitiva funktionsnedsättningar.

Det finns flera olika typer av kognitiva funktionsnedsättningar (tankeprocessstörningar). Störningar i exekutiva funktioner (initiativ, planerande, organisering, motiverande), störningar i central *Coherence* (förmåga att hålla ihop och sammanfoga en mängd detaljer), störningar i abstrakt tänkande, störningar i kroppsuppfattningar av kroppsuppfattning och stresstålighet, minnesstörningar, störningar i *Theory of Mind* (inlevelseförmågan).

Brister i kognitionen kan tränas upp eller kompenseras genom tekniska hjälpmedel, eller annat kognitivt stöd; inte minst miljö- eller bostadsanpassning. Viktigt för att inte säga helt avgörande är hur dessa introduceras och anpassas efter den enskildes behov, liksom hur detta följs upp. Trots att hjälpmedel, anpassningar och stöd vid psykiska funktionsnedsättningar visat sig samhällsekonomiskt mycket lönsamma och att det i de flesta fall höjer den enskildes livskvalitet är det fortfarande få av dem som skulle behöva det som har ett hjälpmedel eller får tillgång till bra lösningar i det egna hemmet (i e bostadsanpassning).

Det är heller inte så att dessa stöd, hjälpmedel och anpassningar alltid är så dyra och exotiska som man kan tro.

Minne - för att komma ihåg • Märka upp hemma • Backar och lådor för olika saker • Bildstöd, checklistor • Almanacka/ filofax • Whiteboard • Timer • Armbandsklockor med alarm och textmeddelande • Komihågeklocka med intalade meddelande • Smartphone • Läsplatta • Handdator • Dator

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

Initiativ -för att komma igång • Komihågklocka med intalade meddelande • Armbandsklockor med alarm och textmeddelande • Smartphone • Handdator • Whiteboard

Tidsuppfattning -för att passa tider eller avsluta i tid • Smartphone • Handdator • Timer • Timstock • Armbandsklockor med alarm och textmeddelande • Sigvart • Shake-awake

Miljöanpassningar • Titthål i dörren • Spisvakt • Uppmärkning för kök, badrum, vardagsrum mm • Garderober • Ställ undan "onödiga" grejer

Ordning och reda -för struktur • Märka upp i hemmet • Backar och lådor för olika saker • Färgkoder/Illustrationer för rum och funktioner • Checklistor • Almanacka/filofax • Whiteboard • Timer • Armbandsklockor med alarm och textmeddelande • Komihågklockan med intalade meddelanden • Dator

Avslappning och ro -för stresshantering • Bolltäcke • Dator • Handdator • Whiteboard • Almanacka • Spisvakt • Timer • Timstock • Armbandsklockor

Trygghet -för stressreduktion • Bolltäcke • Spisvakt • Titthål i dörren • Nummerpresentatör

Delaktighet i samhället • Smartphone • Dator • Internet/e-post

Vissa kommersiellt tillgängliga redskap kan behöva skalas av alltför avancerade finesser för att uppfylla de behov som situation och funktionsnedsättning tydliggör, men är därefter ofta minst lika effektiva som särskilt framtagna – och därmed dyrare – hjälpmedel och anpassningar.

En viktig och tidigare relativt okontroversiell fråga för många personer med kognitiva funktionsnedsättningar är att bostadsanpassningsbidrag utges till så kallad **spisvakt**.

Just spisvakt kan nämligen vara en förutsättning för att personen ska kunna använda sin spis till egen matlagning i hemmet och höjer för många (såväl för brukaren som andra boende i fastigheten) säkerheten till en acceptabel nivå för att vederbörande ska kunna leva utanför institution och kontinuerlig tillsyn dygnet runt. Det har dock blivit allt vanligare att kommuner säger nej till bidrag för spisvakter. Paradoxalt nog är det en rent teknisk förfining som gör att behov inte längre självklart adresseras inom ett administrativt system för bidragsprövning.

De spisvakter som finns idag är säkrare och bättre än tidigare rena timerlösningar (som otvetydigt var fasta installationer och därmed bidragsberättigade). Nuvarande spisvakter kräver ofta installation av elektriker. De består av en lös del som ansluts till eluttaget och en del som sätts fast på väggen ovanför spisen. Detta har ibland tolkats som att spisvakten är lösöre. Säkerhet och brukarbehov talar dock starkt för att bidrag också fortsättningsvis ska kunna gå till spisvakter med synsättet att det är ett tillbehör till spisen.

| POSTADRESS | TELEFON | HEMSIDA | PLUSGIRO | ORG.NR | E-POST |
|--|-------------|--|------------|-------------|--|
| Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten | 08-12008040 | www.rsmh.se | 40 62 92-3 | 802005-6985 | rsmh@rsmh.se |

Idag finns vidare IT-baserade system bland annat i form av varningssystem och att göra brukare uppmärksamma på att spisen är på, vattnet är inte avstängt, fönstret är inte stängt o.s.v. Det är i hög grad relevant för många personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Det kan också handla om att fjärrstyrning av dörrlås, porttelefoner, dörröppning, fönsteröppning blir vanligare. Den nya tekniken representerar ofta en kombination av hjälpmedel och anpassningsåtgärder. De adresserade behoven är dock inte per se något nytt.

För den som på grund av kognitiva funktionsnedsättningar har svårt att relatera ljudnivåer i det egna hemmet i relation till vad som i hyres- eller bostadsrätt definieras som störande (exempelvis lyssna på Tchaikovskys ouvertyr 1812 efter midnatt med komplett surroundsound) kan olika anpassningar/hjälpmedel tänkas. Från förbättrad ljudisolering till minnesstöd eller timers för anslutning av Radio, TV, hemmabiosystem, stereo, dammsugare och så vidare.

Att kunna riskinventera på ett relevant sätt utifrån aktuell boendesituation för en konkret person och arten av dennes kognitiva funktionsnedsättningar och koppla relevanta åtgärder explicit till antingen hjälpmedel eller bostadsanpassning är inte lätt och i dagens stuprörssystem en konst vars former undergräver adekvat praktiskt innehåll och kvalitet för människor med kognitiva funktionsnedsättningar. Vår uppfattning är att översynen inte tydligt tar upp, problematiserar eller adresserar detta.

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Jimmie Trevett
Förbundsordförande

Kristina Båth Sägänger
Kanslichef

**CC: NSPH
Handikappförbunden
Myndigheten för Delaktighet**

| POSTADRESS | TELEFON | HEMSIDA | PLUSGIRO | ORG.NR | E-POST |
|--|-------------|--|------------|-------------|--|
| Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten | 08-12008040 | www.rsmh.se | 40 62 92-3 | 802005-6985 | rsmh@rsmh.se |